

Kapitein Schouten links in zijn nieuwe huis en rechts in zijn oude woning in de wijk Visserij in Zaandam. (Foto's Kees Hummel)

'Soms wil je wat anders dan patat en cola'

Centrale rol voor bewoners in boek van Amsterdams architectenbureau Heren 5

Het Amsterdamse architectenbureau Heren 5 maakte een boek waar opvallend veel mensen in te zien zijn.

„Ontwerpen is een zoektocht naar de ziel van een plek.” En: „Een huis op een plek waar je je thuis voelt, is heel belangrijk voor mensen.”

Door onze redacteur
BERNARD HULSMAN

AMSTERDAM, 26 JULI. Hebben architecten een hekel aan mensen? Je gaat het bijna denken als je de foto's ziet in de vele architectuurboeken die jaarlijks worden uitgebracht. Meestal is er geen mens op te bekennen. De gefotografeerde interieurs zijn vaak zo strak en smetteloos dat sporen van welke menselijke aanwezigheid dan ook er afbreuk aan zouden doen. Zelfs bij het vastleggen van de buitenkant wachten de fotografen net zo lang tot geen voorbijganger het gebouw ontsiert.

Het boek *Thuis* van het Amsterdamse architectenbureau Heren 5 architecten is daarom opmerkelijk: het staat juist vol foto's van mensen die de door Heren 5 ontworpen gebouwen bewonen en gebruiken. Op veel foto's van fotograaf Kees Hummel is nauwelijks iets te zien van hun gebouwen. Ze spelen niet de hoofdrol

maar doen dienst als decor van het dagelijks leven. Soms is er zelfs helemaal niets te zien van de gebouwen van Heren 5. Zo zijn de portretten van de toekomstige bewoners van het nog te bouwen woonzorgcentrum Evean Lishof in Oostzaan genomen tegen een witte achtergrond.

Toch is *Thuis* niet bedoeld als nadrukkelijke kritiek op collega-architecten en hun boeken. „Het boek is wel een statement”, zegt Bas Liesker, een van de drie architecten van Heren 5. „Maar ik zal niet beweren dat onze benadering zaligmakend is. Er zijn verschillende manieren om architectuur te maken. Ons gaat het om architectuur die past bij de plek waar het komt. Ontwerpen is een zoektocht naar de ziel van een plek.”

Naast foto's bestaat *Thuis* uit door Hans van der Beek geschreven portretten van de gebruikers van de gebouwen van Heren 5. Ook staan er, heel klein, 15 gebouwen en ontwerpen van Heren 5 in. Als het aan de architecten zelf had gelegen, waren zelfs die niet in het boek gekomen. Maar de uitgever vond dat een architectuurboek zonder gebouwen onmogelijk was.

In het begin van *Thuis* staat de beknopte uitslag van een enquête die Heren 5 hield onder 620 bewoners van door hen ontworpen woningen. Opvallendste uitkomst vond Liesker dat de meeste bewoners zijn gesteld op rust. „Dat de hedendaagse mens een nieuwe nomade is die overal op zijn plek en voortdurend onderweg is, zo-

Bas Liesker (Foto Kees Hummel)

als sommige architecten denken – daar hebben we niets van gemerkt”, zegt Liesker. „Het thuisgevoel associëren de meeste

mens toch met rust. Verhuizen is voor de meeste mensen een bijzonder enerverende gebeurtenis. Kun je nagaan hoe erg het is om binnen korte tijd twee keer te moeten verhuizen, zoals veel mensen nu in herstructureringsgebieden moeten doen: eerst naar de wisselwoning en dan weer naar hun nieuwe woning. Een huis op een plek waar je je thuis voelt, is heel belangrijk voor mensen.”

Daarom besloten de drie van Heren 5 heel weinig te veranderen aan Visserij, het wijkje in Zaandam dat een paar jaar geleden wegens paalrot moest worden gesloopt. „Dat wijkje zat met zijn mooie stratenpatroon en oriëntatie ten opzichte van de zon al goed in elkaar”, vertelt Liesker. „De bewoners waren ook erg gehecht aan de dorps sfeer van Visserij, ze wilden eigenlijk hun oude wijk weer terug. In ons ontwerp hebben we dan ook niets veranderd aan het stratenplan. Hier en daar hebben we de stedenbouw iets verbeterd en ook zijn de woningen natuurlijk groter en beter. Maar de woningen hebben wel weer mansardekappen en ook hebben we veel aandacht besteed aan het metselwerk.”

Een van de reportages in woord en beeld in *Thuis* gaat over twee bewoners van het eiland met woningen dat Heren 5 ontwierp in de Hoofddorpse Vinex-wijk Floriande. Hier zijn de woningen gegroepeerd rondom een soort hofjes waar de auto's staan geparkeerd. Aan de achterzijde heb-

ben de woningen een eigen tuin die uitkomt op een collectieve tuin. Het eiland van Heren 5 in Floriande is een kritiek op het soort stedenbouw dat veel voorkomt in Vinex-wijken. „Projectontwikkelaars roepen altijd dat mensen gewoon een censezinswoning met een tuintje willen”, zegt Liesker. „In het boek maken we een vergelijking met patat en cola. Daar houden ook veel mensen van, maar een aanbod van alleen patat en cola is toch schraal. Er zijn ook mensen die wel iets anders willen: niet iedereen wil een jaren-dertig-huis met een dak met een groot overstek en een tuin. Ons eiland in Floriande bewijst dat er ook een markt is voor woningen die iets gezamenlijks hebben. Veel mensen hechten toch aan zoiets als een buurtgevoel.”

Het boek *Thuis* heeft Liesker en zijn collega's van Heren 5 duidelijk gemaakt dat „het ontwerpen van een identiteit de essentie is van architectuur, om het maar eens gezwollen te zeggen. De conclusie van ons boek is dat het bij elk project moet gaan om het gevoel voor de plek en het vormgeven van een 'thuis'. Zo ontstaan ontwerpen met een duidelijke identiteit. Als je die goed weet over te brengen, dan kunnen bewoners kiezen voor het huis of de plek die ze het beste past. En dan zal blijken dat niet iedereen alleen maar patat en cola wil.”

Heren 5 Architecten: *Thuis/At Home*. Uitgever: Valiz. Prijs 20 euro

JEANNE MOREAU

Moderato cantabile

Door PIETER STEINZ

Het is een bekende kunstenaars-misvatting: de wereld is chaotisch, dus we maken een chaotisch boek / een chaotische film / een chaotisch muziekstuk. Of: verveling is het lot van de mens, dus we maken onze roman / onze road movie / onze rockopera saai en langdradig.

Die laatste gedachte moet de leidraad zijn geweest voor Peter Brook, de Britse regisseur die in 1960 de hooggeprezen roman *Moderato cantabile* van Marguerite Duras verfilmde als een 'studie in verveling'. Het korte verhaal uit 1958, over een hoge-burgermansvrouw die gefascineerd raakt door de buitenechtelijke liefde, werd bij Brook een film van meer dan anderhalf uur, met veel statisch camerawerk, lange opnames van het landschap bij de monding van de Gironde, en veelbetekenende stiltes. De hoofdrol in deze Franstalige film, die door Duras zelf voor het witte doek bewerkt werd, is voor Jeanne Moreau, niet alleen een vriendin van Duras maar ook een actrice die als geen ander verveeld en verongelijkt kan kijken. Dat doet ze dan ook volop: bij de pianolessen van haar zoon, die hardhandig van zijn juf te horen krijgt wat moderato cantabile betekent ('gematigd en melodieus'); in het dorpscafé, waar ze rendez-vous heeft met een arbeider uit de fabriek van haar man; op de boot, waarmee ze met haar zoon over de Gironde vaart. Andere gezichtsuitdrukkingen (en de begeleidende emoties) zien we alleen in het begin van de film, wanneer tijdens de pianolessen van buiten de doodskreet van een vrouw klinkt, en aan het einde, wanneer Moreau toenaderingen

tot haar minnaar in spe (Jean Paul Belmondo) op niets uitlopen.

„Ik geloof dat ik niet gemaakt ben voor langdurig geluk”, zegt Anne Desbarnettes (Jeanne Moreau) tegen het einde van de film. „Ik geloof dat ik ervoor gemaakt ben om te leven van zeer korte ogenblikken geluk met sommige mannen.” Als Duras ze niet zelf had geschreven, zou je zeggen dat deze quasi-diepzinnige woorden *Moderato cantabile* versimpelen.

Het mooie van de roman is dat je niet te weten komt wat deze moderne Madame Bovary precies beweegt. Een poëtische parabel over existentiële eenzaamheid wordt door Brook gereduceerd tot een slap verhaal over een rijke vrouw die zich verveelt.

De plaatjes zijn prachtig – zwart-wit op zijn mooist – en wie dol is op Jeanne Moreau (blond, bloempotkapsel, neerhangende mond, zware mascara) moet zich *Moderato cantabile* niet laten ontgaan. Moreau kreeg voor haar vertolking van de zachtsmachtende Anne Desbarnettes de prijs voor de beste actrice op het filmfestival van Cannes. Maar voor het overige is Brooks nogal theatrale film hoogstens interessant als beeld van een tijd dat arbeiders zich tussen de middag volgoten met wijn, dat een vrouw 'nee' zei als ze 'ja' bedoelde, dat de deuren van cafés 's nachts gewoon openstonden, dat plot ondergeschikt was aan pretentie, en dat dit soort films doorging voor *très intéressants*.

Dit is het vijfde deel van een serie over de films van Jeanne Moreau, naar aanleiding van een retrospectief in het Filmmuseum Amsterdam. *Moderato Cantabile* (Peter Brook, 1960) wordt daar vertoond op 30 juli en 4 augustus.